

Adolfsbergs kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2015-12-04

jais
arkitekter

—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Adolfsbergs kyrka

Gustav Adolfs församling, Helsingborgs kontrakt, Lunds stift
Helsingborg socken, Adolfsbergskyrkan 1-husnr 1A, Helsingborgs kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Adolfsberg är en stadsdel i Helsingborg belägen ca fyra kilometer öster om kusten och stadskärnan.

Tidigare fanns här en våtmark och marken användes som betesmark. Under 1800-talet byggdes gården Adolfsberg, som gett stadsdelen sitt namn, en byggnad som fortfarande finns kvar och används som fritidsgård och ligger granne med kyrkan. Gårdarna Adolfsberg och Ragnvalla köptes av Skanska i början av 1960-talet för att bebygga marken som ett led i miljonprogrammet för att minska bostadsbristen. Framförallt byggdes trevånings lamellhus under 60-talet. Fortsatt utbyggnad med villor och radhus har skett fram till idag. 1960-talets förortsområden var en följd av urbanisering, ökad välfärd och en stadsbyggnadsidé, där förorten skulle vara en självförsörjande ”by i staden” och i denna ingick också en kyrka.

Kyrkotomten gränsar mot en väg, köpcentra och bostäder i väster, ett grönområde i öster, en fritidsgård i söder och en skola i norr.

Omgivande bebyggelse.

Gården Adolfsberg, nu fritidsgård, granne med kyrkan.

Kyrkobyggnaden

Till en början hyrde kyrkan tillfälliga lokaler i olika profana byggnader för sin

verksamhet. 1978 invigdes den nybyggda stadsdelskyrkan ritad av Arton arkitekter genom Olof Tengroth. Arton var det ledande arkitektkontoret i Helsingborg från slutet av 50-talet till slutet av 70-talet. Under en period arbetade den välkände arkitekten Jørn Utzon på kontoret.

Kyrkoanläggningen innehåller även församlingslokaler och arbetsrum.

1998 sattes en ny orgel in på ny plats, då ändrades också placeringen av predikstolen. Lokalerna har renoverats och byggts om vid olika tillfällen.

2006 togs vikhägggen i kyrkorummet bort och samlingsal och kyrksal blev ett rum. Stolarna flyttades då från kyrkorummet till samlingsalen och altaret flyttades ut från östväggen. En tät tegelvägg i korridoren har glasats upp mot atriumgården. Den tidigare stora barnlokalen har delats upp i mindre arbetsrum med glaspartier mot korridoren.

2012 byggdes ett större förråd på östra fasaden på församlingslokalerna ritat av arkitekt Dan Rahmqvist.

2015 sattes persienner för mörkläggnings upp i de höga fönstren i kyrkorummets kordel.

Exteriör

Kyrkan och församlingslokalerna är grupperade runt en atriumgård. Kyrksalen på östra sidan, aktivitetssalar på norra sidan och arbetsrum väster om gården. Längs södra sidan av gården leder en entrégång till kyrkorummet. Gången är ute men under tak. Kyrkan och klocktornet höjer sig över de övriga lokalerna.

Stommen är i kyrksalen av dubbla tegelväggar med mellanliggande isolering, i andra delar är stommen av träreglar. Ytterväggarna är av mörkt handslaget Helsingborgstegel i skiftande rödbruna nyanser med inslag av svarta hårdbrända stenar. Fogbruket är grått. De flesta stenar är löpstenar med enstaka koppstenar. Nedersta och översta skiftet är av stående stenar liksom under fönstrena.

Grundplattan och sockeln är av betong. Fasaderna är släta utan dekorationer eller gesimser. Takets anslutning till väggen är bitvis en utkragnings av det platta taket och kraftig neddragning av kopparplåt och delvis ett mycket litet överhäng av koppar vid pulpettaken. Pulpettaken är belagda med kopparplåt i skivtäckning med vertikala falsar. En del koppar är utbytt mot grön plåt. De flacka taken är täckta med papp. Avtäckningsplåtar är av koppar. Takavvattningen är delvis av koppar, men de flesta stuprör är utbytta mot brun plåt.

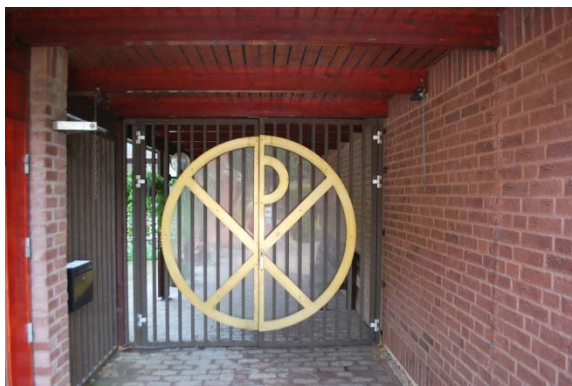
Kyrka och församlingsdelar har separata entréer men har även invändig förbindelse. Entrédörrarna till församlingsdelarna är glasade rödbetsade trädörrar medan kyrkdörren är en tät trädörr. Fönster i församlingsdel är isolerglas i träkarmar medan fönster i sakrala delar är utan karm och båge.

Kyrkan

Kyrkorummets östvägg artikuleras med en utkragande volym som vid sidorna flankeras av höga fönster med glaskonstverk.

Kyrkorummets tak är två motställda pulpettak, över östväggen höjer sig taket ytterligare med ett ljusinsläpp från väster. Höga smala fönster på söderväggen är insatta i muröppningarna med fogmassa och vinkeljärn. Fönstren är isolerglas utan båge och karm. Mot norr finns ett kvadratisk fönster med en glaskasett som sitter utanpå muren. Stuprören på kyrkans östvägg är infällda i nischer.

Kyrktornet i väster höjer sig över den lägre församlingsdelen. Smala tegelslitsar mot norr och söder och ett träraster mot väster är ljudöppningar. Tegeltinnarna och pulpettaket är avtäckta med koppar. Den invändiga takavvattningen har två utlopp mitt på tornets västvägg. Ett kors sitter vinkelrätt ut från väggen.

Entrégrind mot väster.

Kyrkan mot söder.

Kyrktornet.

Arbetsrum mot väster.

Interiör

Från entrégrinden i metall med ett förgyllt Kristusmonogram leder en överbyggd gång längs atriumgården. Genom en dubbeldörr nås entréhallen, med kapprum och toaletter, möblerad med bl.a. soffgrupp, anslagstavlor och hylla med information. I entréhallen är taket lågt och klätt med träullsplattor. De genomgående materialen i kyrkoanläggningen är tegelväggar och på golven klinkerplattor i rödbruna nyanser.

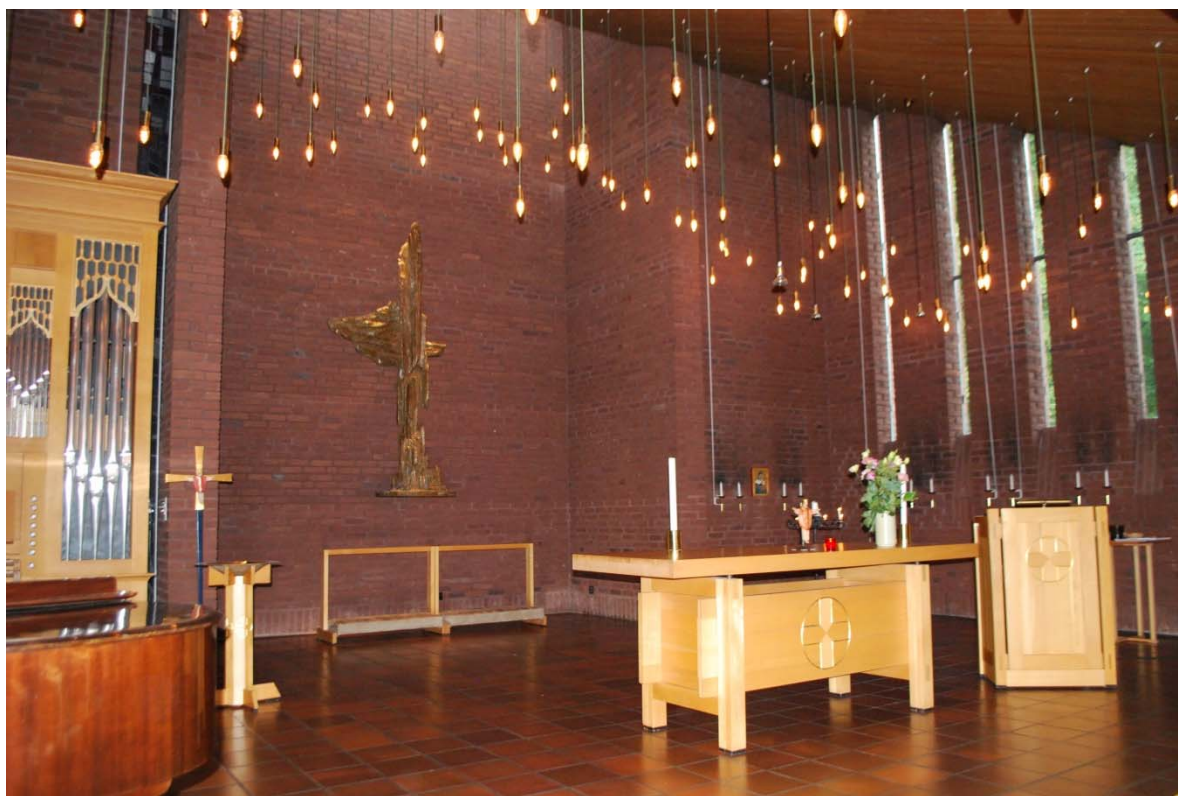
Dörrarna är trädörrar betsade brunröda med en ram och en fyllning med vertikala spår. Dörrarna är insatta i muren utan foder med fogmassa mellan karm och vägg.

Kyrkan

Från entréhallen finns två dubbeldörrar med ingång till kyrkorummet. Detta bestod tidigare av samlingsal och kyrksal delat av en vikvägg men används nu som ett rum. Dörrarna leder till varsin del. Det tidigare kyrkorummet fungerar nu som kor med långt framdraget altare, predikstol i söder och orgel i nordöstra hörnet. Stolarna grupperade i tre kvarter står i f.d. samlingsalen.

Väggarna är av mörkbrunt Helsingborgstegel med flera färgskiftningar. Fogbruket är mörkt i samma nyans som stenarna, till skillnad från i exteriören. Längst ner finns ett stående skift, övriga stenar är mestadels löpsten. Flera stenar har texter och bilder som är ristade i tegelstenarna innan de brändes.

Mot söder finns fem höga smala fönster som når upp till taket. Fönsterbänkarna sluttar kraftigt neråt och består av stående tegelskift. Mot norr finns ett kvadratisk fönster. Både norr och söderfönster är glaskassetter utan karm och båge och fönstren upplevs som ”hål i mur”. De höga fönstrens nyligen uppsatta mörkläggningspersienner har långa vita persiennsnören.

Kyrkorummet.

Taket är av smala brädor med springor emellan. Taket höjer sig mot öster där det finns ett dolt ljusinsläpp som belyser väggen och krucifixet i en utkragande nisch. Denna

flankeras av två smala fönster från golv till tak med glasmålningar i lila toner. Tegelstenarna vid sidan om glasfönstret är i vartannat skift något vinklade. På väggarna finns ljuslampetter bestående av en utskjutande tegelsten med en ljushållare. De sitter i par med ett inristat konsekrationsskors i stenen ovanför. De tolv ljusparen ska symbolisera de tolv apostlarna. I taket hänger en mängd nedpendlade lampor bestående av glödlampor som hänger på olika höjder, dessa ska minna om de tungor av eld, som den första Pingstdagen föll över den kristna församlingen. Den tidigare orgeln var placerad mot norrväggen, där ett träraster ersätter tegelväggen. Tekniken är integrerad och dold. Värmen är genom galler i golvet längs väggarna. Ventilationen är genom öppningar i tegelväggen. Rummet delas av en kraftig balk i taket av rödbetsat limträ. De båda pulpettaken möts vid balken i sina lägsta punkter. Västväggen i kyrkorummet har fönster ut mot atriumgården och fönster uppe vid taket.

Kyrkorummet från altaret mot väster.

Kyrkorummet mot altaret i öster.

Kyrkorummet mot söder.

Piscina i sakristian.

Ventilation i kyrkorummet.

Sakristian intill kyrkorummet har väggar, tak och golv lika kyrkan. I en vägg finns en

murad piscina av tegel, på en annan vägg ett enkelt altare av en träskiva på konsoler, flankerat av utkragande tegelstenar som bär ljushållare. Förvaringsskåp för textilier och kyrksilver är i nischer mellan tegelväggar, med dörrar bestående av en glasskiva utan karm och lister.

Kring atriumgården går en korridor och från den nås de olika församlingslokalerna och arbetsrummen. Korridoren har klinkergolv, en vägg med tegel och en vägg med fönster mot gården, perforerad gips i taket. De nybyggda arbetsrummen i före detta barnlokalen har vita glaspartier mot korridoren, perforerad gips i taket, textilmatta på golvet och målade väggar. Kaffesalen har vitlaserat brädtak, parkettgolv och målade väggar. Rummet för barnverksamhet har gipstak, laminatgolv och målade väggar. Dörrarna till de ursprungliga rummen är insatta i tegelväggarna utan foder och dörrarna har text med metallbokstäver som beskriver rummets funktion.

Inredning och inventarier

Altare, från 1978, är av trä med två benpar i vilka det finns breda intappade långsidor med förgylld dekor i form av ett konsekrationsskors på framsidan. Altarskivan av trä har förgyllda konsekrationsskors i hörnen och ett större förgyllt konsekrationsskors i mitten. Skivan ansluter mot benen med ett mellanliggande metallbeslag vilket ger skivan ett svävande intryck.

Altarkors från 1978 av gjuten brons gjort av skulptör Folke Truedsson. Monumentalt abstrakt kors. Folke Truedsson var utbildad på Konstakademien i Stockholm och har gjort ett stort antal offentliga skulpturer i Sverige. Han var även verksam i Italien och Schweiz. I Helsingborg finns ytterligare en skulptur av Truedsson, i minneslunden vid Pålsjö krematorium.

*Dopfun*t från 1978 av trä. Den består av en åttasidig pelare med fyra smala vinklade ben. På pelarens överdel utgår åtta snedställda armar som bär upp dopskålen. På pelaren finns förgyllda konsekrationsskors.

Knäfall av trä. Två sektioner med en ram av brädor. Överliggare och sidobräda är sammanfogade med laxknut. Tygklätt knäfall.

Predikstol från 1978 av trä. Rektangulär, tre sidor av brädor insatta i en ram. På framsidan finns ett förgyllt konsekrationsskors.

Stolar av bokträ med kopplingsbeslag som också är psalmbokshylla. Ryggbricka av trä och sits av sadelgjord.

Orgeln, från 1998, är byggd av Kaliff&Löthman instrumentbyggare. Fasaden är av ek indelad i fem rektangulära fält med synliga metallpipor. Övre delen av varje fält har ett träraster och en förgylld karnisbåge. Sidorna och nedre delen av fasaden har ett ramverk med profilerade fyllningar i ek. Överdelen har ett utkragande profilerat listverk. Orgeln kompletteras med en flygel.

Klocka av malm från 1978 med inskription gjuten hos Ohlssons klockgjuteri i Ystad.

Övrigt

Glasmosaikfönster från 1978 av Tom Möller. Abstrakt motiv i lila och blå toner. Två smala fönster från golv till tak i koret.

Orgeln.

Kors av Folke Truedsson.

Glasmosaikfönster av Tom Möller.

Kyrkotomten

Kyrkan saknar kyrkogård men omges av en gräsmatta på östra sidan. Denna är inhägnad med staket och omges också av häckar och träd. På södra sidan avgränsar breda idegranshäckar parkeringen från kyrkan. Mot väster finns två tegelsatta gångar till entréer. Huvudentrén markeras med träd på båda sidor och är en fortsättning på övergångsstället över vägen från köpcentret. Häckar avgränsar mot vägen. Atriumgården i mitten av anläggningen har tegel på marken, en liten damm med vattenspel, planteringar med perenner och två träd. Gården är möblerad med stolar och bord.

Byggnader på kyrkotomten

Ett tillbyggt stort förråd finns på baksidan, östra sidan, av anläggningen. Förrådet har väggar av svartputsade lecablock och ett svagt lutande pulpettak med svart papp och takavvattning av svart plåt.

Atriumgården i mitten av anläggningen.

Entré från väster.

Kulturhistorisk karaktärisering för Adolfbergskyrkan

Adolfbergskyrkan är en stadsdelskyrka, invigd 1978, ritad av Arton arkitekter. Den ligger mitt i en stadsdel omgiven av bostäder från 1960-talet, köpcentra, skolor och grönområde. Tidstypiskt innehåller anläggningen både kyrka och församlingslokaler och med ett öppet samband mellan dem. Kyrkan ligger nära affärscentra och bostadshus. Kyrkan är som kontrast tyngre och sluten.

Kyrkan karaktäriseras av strama mörka murar av Helsingborgstegel, flera byggnadsvolymer grupperade runt en atriumgård där kyrka och torn höjer sig med branta pulpettak över övriga låga lokaler. Kyrkan är inspirerad av en grupp tegelkyrkor som byggdes med oputsade tegelväggar både in och utvändigt som började byggas på 1950-60-talet i förorterna och ritades av internationellt kända arkitekter som Sigurd Lewerentz och Peter Celsing. Helsingborgstegel har varit ett favoritmaterial hos modernismens kyrkoarkitekter.

Kyrkan är ett exempel på god arkitektonisk klass i en bred tradition av moderna kyrkor. Kyrkan kännetecknas av stark materialitet med tegel och koppar utvändigt, tegel, klinker och trätak invändigt. Väggar, tak och golv är tåliga och robusta material som utan underhåll idag är lika fina som när huset byggdes.

Kyrkorummets kordel har en mystisk och sakral stämning med indirekt ljus över östväggen med bronskorset dit blicken dras. Taket har en kraftig stigning och vertikalitet mot ljusinsläppet. Fönstren som är håll i mur utan karm och båge ger ett rent intryck med referenser till Lewerentz kyrka i Klippan. Den höga placeringen och

de smala fönstren upp till tak koncentrerar rummet inåt och skärmar av omgivningen. Skogen av lampor i taket skapar ett glittrande ljus mot de mörka väggarna. Tekniken är dold med värme genom golvgaller och ventilation genom tegelraster i väggen. Det finns en omsorg om detaljer i byggnaden.

Altare, ambo, knäfall och dopfont är till fördel samkomponerade och utförda i ljust trä som kontrasterar mot de mörka väggarna.

Kyrkorummets få utsmyckningar är av betydande konstnärlig klass. Det stora korset av Folke Truedsson är vackert och abstrakt och ger möjlighet till egna associationer, liksom glasmålningarna. Korset med sin skrovliga bronsyta fångar ljus och mörker. Folke Truedsson har gjort ett flertal offentliga utsmyckningar i Sverige. Kyrkan är fylld av symboler med inskriptioner i tegelstenarna och religiösa förklaringar till lamporna och ljuspären av tegel längs väggarna.

Atriumgården med omkringliggande rum refererar till klostertraditioner, men även till den gamla kringbyggda "skånska gården".

Den nya större orgeln från 1998 har en fasad som dåligt överensstämmer med kyrkorummets strama utformning. Orgelns nya placering där den står för nära fönstren är mindre lyckad.

De höga fönstren i kyrkorummet har nyligen fått mörkläggnings med långa vita persiennsnören till tak och fastsatta i ljushållarna. Vita snören bryter mot tegelväggarna och blir mycket synliga i det rena kyrkorummet.

Stolarnas placering i församlingssalen istället för i kyrkorummet innebär att man ser in i en balk och inte kan uppleva kyrkorummets höga takhöjd och speciella ljusförling mer än från första stolsraden. Kyrkorummet var genom sin form från början planerat för circumstantesprincipen men genom hopslagning med samlingsalen förflyttats mer till via sacra-motivet.

Kyrkan har mycket verksamhet med bland annat barnkör, sopplunch, café och diakoni utöver gudstjänsterna.

Rekommendationer

- När kyrkan används för mässa, möblera om och flytta altaret mot östväggen och flytta in stolarna i kyrkorummet så att besökarna kan uppleva det vackra och speciella ljuset, fönstren och taket i kyrkorummet och slipper titta in i en låg limträbalk.
- Viktigt att teknik förblir dold.
- Viktigt att värna detaljer som t ex dörrar och fönsters anslutning till murarna, förvaringen med glasdörrar i sakristia.
- Viktigt att värna bronskors och glasfönster som besitter konstnärligt värde och

samspekar med arkitekturen. Det är också viktigt att värna kyrkorummets renhet och enkelhet.

- Ta bort mörkläggningen i kyrkorummet eller byt till mörka snören.

Skydd m.m.

Kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Tillkommen efter utgången av år 1939. Omfattas inte av tillståndsplikt 4 kap 2§. Anläggningen ligger inom område utsett av länsstyrelsen som särskilt värdefull kulturmiljö, Helsingborg.

Källor och litteratur

Helsingborgs bebyggelse 1863-1971, Henrik Ranby, Helsingborg 2005

https://sv.wikipedia.org/wiki/Adolfsberg,_Helsingborg

Kyrkokansliets arkiv i Helsingborg, mapp Adolfbergskyrkan

Moderna kyrkobyggnader, Elisabeth Andersson, projektrapport 2011 Svenska kyrkan

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karakteristik och bedömning av Adolfbergskyrkan, Helsingborgs kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA, (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember (granskare),

Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2015-08-25

Färdigställd rapport: 2015-12-04

Adolfbergskyrkan, Helsingborg - byggnadsbeskrivning

Stomme:	Tegel Träregelstomme
Fasadmaterial:	Tegel
Fasadkulör:	Ofärgad
Takform:	Motfallstak Pulpettak Plantak
Taktäckningsmaterial:	Plåt Plåt-koppar Papp
Byggnadsdel:	Kyrkodel Församlingslokaler